

рення, самовибудовування учасника навчальної взаємодії та соціального середовища у якому він знаходиться.

Використання дидактичного потенціалу мережної освіти сприятиме модернізації освітньої сфери як системи-середовища особистісного самовибудовування. Освіта як середовище інформаційного обміну, яке передбачає засвоєння, передачу та генерування нової інформації, актуалізує проблему зміни типів мислення і стилів поведінки особистості, способу її мислення і моральних орієнтирів, культурних взірців, що відповідають розвитку суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440с.
2. Драйден Г. Революція у навчанні / Г. Драйден, Дж. Вос. – Л. : Літопис, 2005. – 542 с.
3. Дюї Д. Демократія і освіта / Д. Дюї; [пер. з англ. І. Босак, М. Олійник, Г. Пехник]. – Л. : Літопис, 2003. – 288с.
4. Кочубей Н. В. Синергетические концепты и нелинейные контексты / Н. В. Кочубей. – Сумы : Университетская книга, 2009. – 236 с.
5. Патаркин Е. Д. Социальные сервисы. Веб. 2.0. в помощь учителю / Е. Д. Патаркин. – М. : Институт Ру., 2007. – 64 с.
6. Тоффлер О. Футурошок / О. Тоффлер. – СПб. : Лань, 1997. – 461 с.

Надійшла до редколегії 06.01.11

УДК 321.01

Ю. О. Герман

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ФЕНОМЕН «ДЕЛІБЕРАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ» У СИСТЕМІ ПОГЛЯДІВ Ю. ГАБЕРМАСА

Проаналізовано політико-філософські ідеї Ю. Габермаса щодо обґрунтування ідеї деліберативної політики як специфічної концепції стосовно реалізації політичного процесу у рамках сучасного суспільства.

Ключові слова: деліберативна політика, теорія Ю. Габермаса, політичний простір, демократія, світ політичного.

Проанализированы политико-философские идеи Ю. Хабермаса по поводу обоснования идеи делиберативной политики как специфической концепции в отношении реализации политического процесса в рамках современного общества.

Ключевые слова: делиберативная политика, теория Ю. Хабермаса, политическое пространство, демократия, мир политического.

© Герман Ю. О., 2011

The political and philosophical ideas of J. Habermas concerning deliberative policy as a specific concept of the political process in the framework of modern society are analyzed.

Keywords: deliberative policy, J. Habermas theory, political space, democracy, sphere of political.

Кризові явища у сфері економіки, з яким зіткнулося світове співтовариство останніми роками, криза управлінської парадигми та зміна векторів сучасного політичного простору роблять все більш очевидною потребу у конструюванні якісно нових інструментів розуміння світу політичного та реагування на глобальні проблеми сучасності. Логіка каузальних зв'язків у сфері сучасної політики свідчить про можливість та необхідність перегляду традиційних концепцій політики, у яких відправною ключовою категорією виступає влада.

Праці німецького філософа Ю. Габермаса, знані у світі і порівняно нещодавно поширені на пострадянському просторі, демонструють актуалізацію теми критичного пізнання політичної реальності та намагання обґрунтувати новий зміст категорії «політичне». Звернення Ю. Хабермасом до тлумачення та відстоювання феномену деліберативної політики у цьому сенсі є логічним та зрозумілим.

Знайомство із сучасними вітчизняними дослідженнями у галузі політичної філософії, теоретичної політології дозволяє констатувати наявність студій, що торкаються осмислення поглядів Ю. Хабермаса щодо концепту деліберативної політики через призму рефлексії пошукачів у питаннях теорії демократії, феномену легітимації, етики, загальних проблем політичної філософії. Серед таких досліджень варто відзначити праці М. Тура [1–3], О. Висоцького [4], Л. Сморгунова [5], Н. Буруковської [6], А. Колодій [7], Л. Спинки [8] та ін. Ступінь вивчення власне концепції деліберативної політики німецького філософа через призму нагальних проблем сучасного суспільства залишає місце для аналізу суті означеного феномену у межах даної статті.

Метою роботи є з'ясування на основі наукових досліджень Ю. Габермаса суті концепції деліберативної політики.

Поставлена мета обумовила звернення перш за все до самої ідеї деліберативної політики, феномену деліберативної політики та концепції деліберативної демократії. Поняття деліберативної політики та похідного терміну деліберативний (від англ. deliberate – радитися) у найбільш загальному розумінні, характеризує процес взаємодії різноманітних суб'єктів, що відбувається у рамках певних норм, правил, які наголошують на вваженості рішень, прийнятих в умовах креативного діалогу. У середовищі учасників сучасного політичного дискурсу деліберативна модель демократії вважається альтернативним проєктом, ядро якого складає залучення до процесу прийняття політичних рішень громадянськості як рівноправного учасника поряд з офіційними акторами політичного процесу. Врахування усіх політичних альтернатив, інтересів груп, які за звичайних умов ізольовані від процесу прийняття рішень, їх вивчення та збалансування – є ключовими

характеристиками ідеї деліберативної демократії, коли процес прийняття рішень є так само важливим, як і результат цих рішень.

«Поняття деліберативної демократії вкорінене в інтуїтивному ідеалі демократичної асоціації, в якій виправдання правил та умов асоціації відбувається шляхом публічного аргументу та рефлексії серед рівних громадян... Деліберативність полягає в тому, що від її партій вимагається висунання підґрунтя для просування пропозицій, їх підтримки чи критики... підґрунтя передбачаються з метою залучення інших до прийняття пропозицій, висунувачи при цьому як свої зауваження, так і згоду задля утвердження умов асоціації шляхом вільного обговорення серед рівних» [9, с. 43].

Початок сучасної дискусії щодо деліберативної демократії пов'язують з іменем американського соціального філософа Джона Дьюї, потенціал ідеї якого Ю. Габермас розробляв у своїх працях [12, с. 11]. Ю. Габермас розкриває суть феномену «деліберативна політика» за допомогою концепту процедуралістської демократії, який обґрунтовується як найбільш прийнятний для тлумачення ролі демократичного процесу. Його модель демократії базується на умовах комунікації, за якої реалізація політичного процесу відбувається на засадах деліберативності (обговорення). При цьому процедуру деліберативної політики вчений пропонує вважати ядром його теорії демократії, як схеми для формування суспільної думки та політичної волі громадян. Дослідник вживає термін «дискурс» як ідеальну процедуру обговорення та прийняття рішень. «Ця демократична процедура встановлює внутрішній зв'язок між переговорами, дискурсами само згоди та справедливості та обґрунтовує тезу, що за таких умов є можливим досягнення розумних і відповідно чесних результатів» [10, с. 392]. Теорія дискурсу створює процес здійснення деліберативної політики залежним не лише від колективної сукупності громадян, але і від інституалізації відповідних процедур. Тут враховується більш високий ступінь інтерсуб'єктивності процесів взаєморозуміння з одного боку у формі парламентських нарад, з іншого – у мережі комунікації політичної громадськості. Так створюється арена для формування раціональної суспільної думки та політичної волі з приводу значущих для всього суспільства питань. Ю. Габермас підкреслює, що таке розуміння демократії нормативно продукує вимогу зміщення рівноваги у відносинах грошей, адміністративної влади та солідарності, за допомогою яких сучасні суспільства власне і задовольняють свої потреби у інтеграції та перерозподілі.

Ю. Габермас відстоює теорію дискурсу, яка розглядається як альтернатива теорії раціонального вибору, протиставляє їй дискурсну комунікацію з принципами етики, соціальної справедливості та солідарності. Ідеї деліберативної, дискурсивної, процедуралістської моделі демократії у своїй системі вчений екстраполює на всю сферу політичного, що дає змогу у новому ракурсі трактувати сутність демократичного політичного процесу. Безсумнівно, що успіх деліберативної політики пов'язується з інституціоналізацією в суспільному житті відповідних процедур і комунікативних передумов формування громадської думки й політичної волі. Громадська думка через канали загальних виборів і

спеціальні форми участі трансформуються в комунікативну владу, яка здатна здійснювати легітимізаційний тиск на законодавчу й адміністративну владу [2, с. 18]. Очевидно, що актуальність деліберативної політики напряму пов'язана з розвитком технологій та механізмів комунікації, які є підґрунтям для здійснення глобалізаційних процесів.

Тому Ю. Габермас робить висновок, що незважаючи на те, що нормативна сутність деліберативної політики вимагає для загалу дискурсивної спрямованості соціалізації, вона не охоплює собою всього суспільства, до складу якого входить політична система. Скептицизм дослідника простежується зокрема у його ставленні до формування громадської думки під час виборів. «Такий безперечний і добре доведений факт, що ті (найкраще поінформовані), хто найчастіше втягується у дискусії схильні до того, щоб взаємно обмінятися власними твердженнями і попри все не намагаються переконувати тих, хто вагається і менше активний, показує, наскільки незначний їх внесок у процес громадської думки. Політичні дискусії до того ж обмежуються переважно сім'єю, колом друзів і сусідів, де і без того створився радше гомогенний клімат суджень» [11, с. 267]. Незважаючи на власне саморозуміння, деліберативна політика все ж залишається складовою частиною суспільства, яке в цілому не підлягає нормативному тлумаченню теорії права. Оскільки для вирішення проблем, що є небезпекою для інтегративних процесів суспільства, політика бере на себе гарантування безвідмовної роботи, то вона в свою чергу повинна мати можливість, через право, здійснювати процес комунікації з усіма сферами діяльності. Але політична система залишається залежною від інших систем. Деліберативна політика, здійснювана у рамках процедур інституціоналізованого формування суспільної думки та політичної волі, або лише неформально – у мережі політичної громадськості, скоріше за все знаходиться у внутрішньому взаємозв'язку з контекстами, що співіснують. Саме деліберативно відфільтровані способи політичної комунікації, на думку Ю. Габермаса, залежать від ресурсів життєвого світу – від свободолобивого політичної культури та просвітницьких форм політичної соціалізації, і перш за все – від ініціатив асоціацій, де формуються думки, від тих ресурсів, які утворюються і відтворюються у значній мірі спонтанно, що зі свого боку робить їх важкодоступними для політичного управління.

В цілому, зазначимо: за задумом Ю. Габермаса теорія деліберативної демократії виступає ідеальною моделлю нового розуміння політики як моделі дискурсивної комунікації, що передбачає постійне розширення комунікативного простору для демократії обговорення.

Бібліографічні посилання

1. Тур М. Постметафізичне розуміння політики: стратегії легітимізації / М. Тур // Вісник Львівського університету. Сер. «Філософські науки». – 2008. – Вип. 11. – С. 178–191.
2. Тур М. Поняття легітимізації: основні парадигми розуміння / М. Тур // Філософська думка. – 2009. – № 5. – С. 9–21.

3. Тур М. Легітимація соціальних інститутів: соціально-філософський аналіз: дис... д-ра філос. наук : 09.00.03. – Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка / М. Тур. – К., 2007. – 448 с.
4. Висоцький О. Демократія як інструмент легітимаційної політики / О. Висоцький // Грані. – Д., 2006. – № 4. – С.113–117.
5. Сморгунов Л. Политическая философия и наука: от конфронтации к взаимовлиянию / Л. Моргунов // Miscellanea humanitaria philosophiae. Очерки по философии и культуре. К 60-летию профессора Юрия Никифоровича Соломина. Сер. «Мыслители». – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество. – 2001. – Вып. 5. – С. 214–228.
6. Буруковська Н. Теорія суспільства крізь призму комунікативної етики (Ю. Габермас, К.-О. Апель) / Н. Буруковська // Вісник Академії адвокатури України число. – 2009. – 1(14). – С. 26–31.
7. Колодій А. Процес деліберації як складова демократичного врядування / А. Колодій // Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування: матеріали науково-практичної конференції. ЛРІДУ НАДУ при Президентові України, 4 квітня 2008 р. – Львів, 2008. – С. 106–110.
8. Спинка Л. Комунікативні механізми легітимації політичних інститутів в умовах глобалізації (соціально-філософський аналіз): дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка / Л. Спинка. – К., 2008.
9. Назарчук А. От классической критической теории – к теории коммуникативного действия: (Смена парадигмы в социальной теории) / А. Назарчук // Вестн. Москов. ун-та. Сер. «Философия». – 1993. – № 4. – С. 43.
10. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической Теории / Ю. Хабермас. – СПб.: Наука, 2001. – 417 с.
11. Хабермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Хабермас. – Львів: Літопис, 2000. – 317 с.
12. Habermas J. Faktizität und Geltung. Frankfurt / J. Habermas. – М.: Suhrkamp, 1992. – 664 s.

Надійшла до редколегії 14.01.11

УДК 172.3

І. С. Глущенко

Слов'янський державний педагогічний університет

ІНДИВІДУАЛЬНЕ, ПСИХОЛОГІЧНЕ, НАЦІОНАЛЬНЕ ТА НАЦІОНАЛІСТИЧНЕ В ФІЛОСОФІЇ ДМИТРА ДОНЦОВА

Розглянута специфіка тлумачення Д. Донцовим питань психологічного, національного та націоналістичного.

Ключові слова: індивідуалізм, національне, націоналістичне, національний характер.

© Глущенко І. С., 2011